

Polsko-rosyjska wymiana handlowa a sankcje ekonomiczne i embargo

Monika Fiedorczyk*

Wstęp

Jednym z ważnych czynników oddziałujących na sytuację gospodarczą Rosji od połowy 2014 r., w tym na handel zagraniczny kraju, są sankcje ekonomiczne ze strony Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i innych krajów rozwiniętych oraz tzw. kontrsankcje (embargo), stosowane przez Rosję w przypadku wybranych towarów z krajów UE i innych gospodarek. Sankcje stały się katalizatorem niekorzystnej sytuacji w rosyjskiej gospodarce – gwałtownej deprecjacji rubla, spadku ceny ropy naftowej na rynkach międzynarodowych i obniżenia tempa wzrostu PKB. Sankcje oraz embargo bezpośrednio i pośrednio oddziałują na pozycję rosyjskiej gospodarki w handlu międzynarodowym. Wpłynęły one na wartość obrotów, strukturę towarową i geograficzną wymiany handlowej Rosji, w tym na obroty handlowe z głównymi partnerami. Jednym z nich jest Polska, dla której również Rosja przez wiele lat była jednym z najważniejszych partnerów handlowych. Z drugiej strony embargo Rosji na wybrane produkty importowane z krajów UE wpływa również na strukturę geograficzną i towarową handlu zagranicznego Polski.

Celem artykułu jest prezentacja wyników analizy zmierzającej do określenia wpływu sankcji ekonomicznych nałożonych na Rosję przez UE, USA i inne kraje wysoko rozwinięte oraz zastosowanego przez Rosję embarga na wymianę handlową między Polską a Rosją w latach 2014–2016 (autorka, jeśli jest to zasadne, odwołuje się również do lat wcześniejszych). Pominięto oddziaływanie sankcji ekonomicznych na inne obszary współpracy gospodarczej Polski i Rosji. Badania opierają się na danych GUS, Rosstat oraz Centrum Analitycznego Administracji

* Monika Fiedorczyk – doktor, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Zakład Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, monika.fiedorczyk@uwb.edu.pl.

Celnej Izby Celnej w Warszawie. Celowi temu podporządkowano strukturę opracowania. W części pierwszej scharakteryzowano sankcje jako narzędzia polityki handlowej krajów. Część druga zawiera opis zastosowanych w relacjach między UE i USA a Rosją sankcji i kontr sankcji oraz wyniki analizy ich oddziaływania na wymianę handlową Rosji. W części trzeciej przedstawiono podstawowe zmiany w obrotach handlowych Polski i Rosji, również w zakresie ich struktury towarowej.

Istota sankcji ekonomicznych

Sankcje uznawane są za jedno z głównych narzędzi polityki międzynarodowej (PISM 2015, s. 15). Ich stosowanie pozwala państwom i organizacjom międzynarodowym wyrazić dezaprobatę wobec określonego podmiotu i jego postępowania względnie małym kosztem. W prawie międzynarodowym sankcje są „negatywną reakcją społeczności międzynarodowej, z którą spotyka się państwo naruszające normy prawa międzynarodowego” (Bierzanek, Symonides 2003, s. 24). Określa się je jako tzw. środki przymusu niebędące wojną (represalia, retorsje, wszelkie zalecenia czy decyzje i inne środki podejmowane dla realizacji założonego celu) (Wiśniewska 2005, s. 30). W polityce zagranicznej sankcje są środkiem nacisku służącym wyegzekwowaniu reguł postępowania, które uważa się za pożądane. We współczesnym świecie sankcje stały się jedyną powszechnie akceptowalną formą wywierania nacisku na konkretne podmioty, w tym państwa, w celu wymuszenia przestrzegania przez nie ustalonych norm międzynarodowych (Rosińska-Bukowska 2015, s. 184). Sankcje należy również traktować jako jedno z istotnych narzędzi międzynarodowej polityki ekonomicznej oddziałujących na stopień otwartości gospodarek i ich zaangażowanie w system międzynarodowego podziału pracy.

Sankcje można podzielić na dyplomatyczne, wojskowe, ekonomiczne, sportowe oraz skierowane przeciwko osobom fizycznym (PISM 2015, s. 15). Sankcje ekonomiczne z kolei mogą być najogólniej dzielone na handlowe (cła, embargo, licencje, inne środki kontroli eksportu i importu) oraz finansowe (zamrożenie aktywów, ograniczenie możliwości kredytowych, wstrzymanie pomocy zagranicznej lub negocjacji w sprawie restrukturyzacji zadłużenia) (Menkes 2011, s. 67–113). Mogą być całkowite, tzn. obejmować całość stosunków handlowych, bądź częściowe, tzn. odnosić się do niektórych dziedzin działalności gospodarczej państw (Wiśniewska 2005, s. 30).

Współcześnie sankcje ekonomiczne, najczęściej celowe, obejmują: zamrożenie aktywów, ograniczenia uzyskiwania pożyczek i kredytów, blokowanie transakcji finansowych elit politycznych i podmiotów odpowiedzialnych za działania, które wyzwoliły uruchomienie sankcji, zakaz podróży lub odmowę wydania wizy (PISM 2015, s. 17–18). Mogą mieć także bardziej ogólne zastosowanie

i obejmować np. embargo na broń lub konkretne towary, zakaz eksportu niektórych towarów i technologii, ograniczenia dostarczania określonych usług bez względu na osoby i podmioty prawne.

Skuteczność sankcji w praktyce zależy od ich zakresu. Uznaje się, że nakładane w bardzo szerokim zakresie, łączące wiele restrykcji jednocześnie, są względnie mało efektywne. Skuteczniejsze są sankcje skoncentrowane na konkretnych osobach, firmach lub instytucjach. Należy przy tym wyodrębnić kluczowe konsekwencje sankcji ekonomicznych. Według Księżopolskiego są one następujące: osłabienie potencjału ekonomicznego dotkniętego nimi kraju, ograniczenie udziału w międzynarodowym podziale pracy, brak możliwości eksportu i/lub importu, spadek PKB, problemy z utrzymaniem równowagi w bilansie płatniczym, podjęcie przez państwo dotknięte sankcjami działań mających na celu ograniczenie ich oddziaływania na gospodarkę (np. kontrsankcje), osłabienie powiązań gospodarczych z innymi krajami (por. Księżopolski 2013, s. 325–330).

Sankcje ekonomiczne i embargo w relacjach między Unią Europejską i USA a Rosją

Podstawową przyczyną zastosowania sankcji ekonomicznych przez Unię Europejską, Stany Zjednoczone, Kanadę, Australię, Japonię, Norwegię i Szwajcarię wobec Rosji była aneksja Krymu i Sewastopola w lutym 2014 r. Ich wprowadzenia dokonano w trzech etapach (Afoncew 2015, s. 21–22):

1. Sankcje celowe zastosowane wobec konkretnych osób fizycznych i podmiotów prawnych zaangażowanych w konflikt na Ukrainie i oskarżanych o zagrożenie terytorialnej jedności tego kraju (od 17 marca do 15 lipca 2014 r.).
2. Wprowadzenie sankcji sektorowych, które spowodowały straty określonych gałęzi, niezależnie od tego, czy spółki tych gałęzi były zaangażowane w konflikt na Ukrainie, czy nie (od 16 lipca do 11 września 2014 r.).
3. Eskalacja sankcji (od 12 września 2014 r.).

Zastosowane sankcje można też podzielić według ich rodzaju. Pierwszym są sankcje indywidualne wobec osób i spółek zaangażowanych w konflikt na Ukrainie polegające na ograniczeniu wjazdu, tranzytu, konfiskacie majątku, zakazie prowadzenia interesów z obywatelami czy spółkami kraju wprowadzającego sankcje (Akindinowa, Jasin 2015, s. 10). Rozpoczęto zamrażanie zagranicznych aktywów spółek, których właściciele podlegali sankcjom indywidualnym. Dwa kolejne rodzaje to sankcje finansowe lub inwestycyjne – sektorowe sankcje ograniczające dostęp do kredytów lub instrumentów dłużnych (o okresie zapadalności powyżej 30 dni), zakazujące projektów inwestycyjnych w transporcie, telekomunikacji i energetyce oraz przemyśle wydobywczym na Krymie, oraz sankcje w handlu zagranicznym.

W wyniku sankcji finansowych banki i spółki nimi objęte utraciły możliwość wchodzenia na rynki finansowe USA i Europy, nie mogły więc realizować części płatności swoich i klientów. W praktyce sankcje dotyczyły rosyjskich państwowych banków (pod ich wpływem znalazła się mniej więcej połowa aktywów sektora bankowego Rosji) (Orłowa 2014, s. 54–55). Dodatkowo działają w tym obszarze tzw. „miękkie” – czyli nieogłoszone oficjalnie – sankcje, polegające na zmianie warunków prowadzenia działalności z rosyjskimi emitentami i stosunku wobec kapitału rosyjskiego (w praktyce chodzi o zmianę kontroli technicznego przygotowania transakcji).

Sankcje w handlu ze strony USA polegały głównie na wstrzymaniu wydawania licencji na eksport i reeksport towarów do Rosji, zakazie eksportu zaawansowanych technologicznie towarów przemysłu obronnego oraz zniesieniu funkcjonujących licencji w tym obszarze (Akindonowa, Jasin 2015, s. 10). Zabroniono dostarczania Rosji wyposażenia do wydobywania głębinowego, eksploatacji szelfu arktycznego oraz pokładów łupkowych ropy i gazu, przekazywania technologii nietradycyjnego wydobywania nośników energii. Z kolei sankcje ze strony UE polegały na zakazie eksportu i importu broni oraz produktów przeznaczenia wojennego, eksportu towarów i technologii tzw. podwójnego przeznaczenia i oferowania takich usług. Wprowadzono obowiązek otrzymywania pozwolenia na eksport technologii wydobywania i przetwórstwa ropy naftowej oraz odpowiednich usług. Podobnie jak w przypadku USA zakazano dostarczania Rosji technologii do wydobywania głębinowego, eksploatacji szelfu arktycznego i pokładów łupkowych ropy i gazu. Dodatkowo sankcje dotyczyły różnego typu projektów inwestycyjnych w Rosji. Finansowanie tego typu projektów wstrzymały Europejski Bank Rozwoju oraz Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Spółkom z krajów UE zakazano inwestowania w projekty infrastrukturalne w Rosji (w tym w obszarze transportu, telekomunikacji i energetyki) (Klinowa, Sidorowa 2014, s. 71).

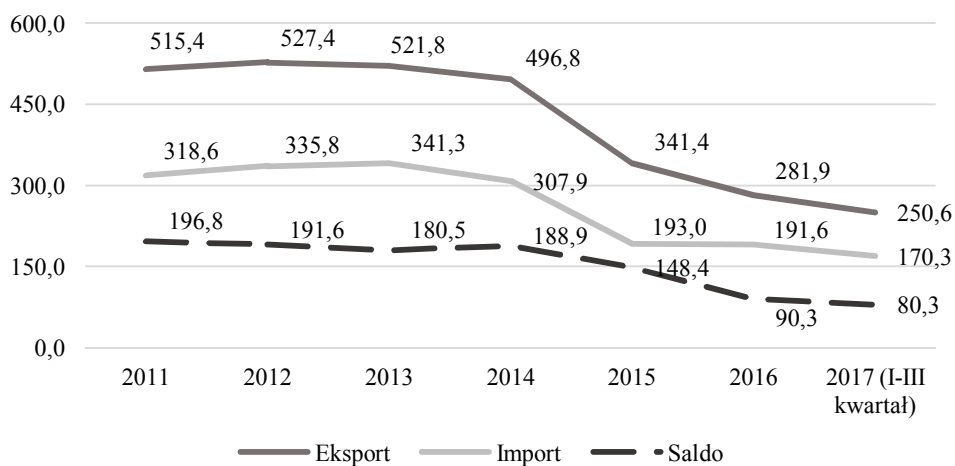
Rosja, odpowiadając na sankcje, zastosowała 6 sierpnia 2014 r. embargo na import wybranych grup produktów rolniczych i spożywczych – mięso, ryby, produkty mleczne, owoce i warzywa – z USA, Unii Europejskiej, Kanady, Australii i Norwegii (tzw. kontr sankcje). Ograniczyła również zakupy wybranych produktów importowanych na potrzeby państwowe, głównie wyrobów przemysłu lekkiego. Kontr sankcje Rosji dotknęły tych grup towarów, w przypadku których znaczna część zapotrzebowania wewnętrznego pokrywana była importem z krajów objętych ograniczeniami (np. w 2014 r. 31% tych towarów pochodziło z krajów UE i Norwegii). Co istotne, Rosja w momencie wprowadzenia kontr sankcji była znaczącym w świecie importerem produktów spożywczych (IEP 2015, s. 260).

Efekty sankcji zaczęły być dostrzegalne już na etapie sankcji sektorowych. Wcześniej negatywne skutki sankcji odczuła w zasadzie grupa konkretnych spółek będących ich bezpośrednimi adresatami. Od końca lata 2014 r. większość dużych przedsiębiorstw została dotknięta ograniczeniami w dostępie do kapitału,

technologii i rynków zagranicznych. Napotkała też problemy we współpracy z zagranicznymi partnerami w sferach, w których sankcje bezpośrednio nie zostały zastosowane (Afoncew 2015, s. 23–24)¹. W 2015 r. główne finansowe problemy wynikające z sankcji związane były z koniecznością regulowania zagranicznych zobowiązań sektora korporacyjnego w warunkach bardzo ograniczonego dostępu do zagranicznych rynków finansowych.

Głównym efektem nałożonych na Rosję sankcji i kontrsankcji z jej strony był spadek obrotów handlowych tego kraju. Od początku obecnej dekady wymiana handlowa Rosji utrzymywała się na względnie stałym poziomie, jednak począwszy od III kwartału 2014 r., zaczęto odnotowywać spadek obrotów, zarówno eksportu, jak i importu (wykres 1). Spadek obrotów handlowych w 2015 r. był bardziej znaczący niż w roku poprzednim, zwłaszcza w imporcie, i utrzymał się w 2016 r.²

Wykres 1. Obroty handlowe Rosji towarami w latach 2011–2017 (w mld USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie CBR.

Spadek wartości eksportu Rosji zależał nie tylko od sankcji nałożonych na ten kraj, ale również od spadku ceny ropy naftowej. Kluczowym problemem rosyjskiej gospodarki była zbyt mała dywersyfikacja eksportu, co w znaczącym stopniu przełożyło się na wartość obrotów z krajami będącymi ważnymi odbiorcami rosyjskiej ropy naftowej.

¹ Napływ kapitału do Rosji w formie BIZ w pierwszej połowie 2014 r. wyniósł 22,2 mld USD, a w drugiej połowie 2,6 mld USD. Odpływ kapitału zagranicznego w 2014 r. wyniósł 151 mld USD wobec 61 mld USD w roku 2013.

² Spadek obrotów handlowych nie wynika jedynie z sankcji i kontrsankcji w sferze handlu, ale również z zaprzestania podejmowania przez przedsiębiorstwa z Rosji i UE czy USA wspólnych projektów inwestycyjnych czy z zakazu przepływu wybranych technologii.

Począwszy od 2014 r. struktura geograficzna wymiany handlowej Rosji zaczęła się zmieniać, przy czym zmiany te były różne w przypadku poszczególnych grup partnerów handlowych. Unia Europejska pozostaje dla Rosji głównym partnerem, ale jej udział zmniejszył się w okresie 2014–2016 o 45,7% w eksporcie i 38,3% w imporcie (tabela 1). W ujęciu wartościowym obroty handlowe Rosji z UE między 2013 a 2016 r. spadły z poziomu 283,4 mld USD do 130,7 mld USD w eksporcie (o 54%), a w imporcie z poziomu 134,2 mld USD do poziomu 69,9 mld USD (o 48%).

Ostatnie lata (2010–2016) pozwalają zaobserwować rosnący udział krajów Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC) w wymianie handlowej Rosji – z poziomu 16,9% do 23% w eksporcie oraz z 34,1% do 40% w imporcie. Miał on miejsce głównie z powodu rosnącego udziału Chin. W wyniku nałożonych sankcji Rosja częściowo przeorientowała się w sferze handlu w kierunku wybranych krajów azjatyckich (Obolenski 2016). Warto podkreślić, że sankcje nie spowodowały znaczącego spadku udziału USA w wymianie handlowej Rosji.

Tabela 1. Udział grup krajów i krajów w eksporcie i imporcie Rosji w latach 2010, 2013–2016 (w %)

Grupy krajów	Udział w eksporcie					Udział w imporcie				
	2010	2013	2014	2015	2016	2010	2013	2014	2015	2016
WNP, w tym:	15,0	14,0	12,9	13,1	13,2	13,9	12,3	11,6	11,6	10,7
EAUG	7,7	7,7	7,3	8,3	9,0	6,6	6,3	7,2	7,7	7,6
UE, w tym:	53,3	53,8	52,0	48,2	45,7	41,7	42,6	41,3	38,4	38,3
Niemcy	6,3	7,0	7,5	7,4	7,4	11,7	12,0	11,5	11,2	10,7
Polska	3,8	3,7	3,2	2,8	3,2	2,5	2,6	2,5	2,2	2,2
APEC, w tym:	16,9	18,8	21,5	22,8	23,5	34,1	34,7	36,2	37,9	40,0
USA	3,1	2,1	2,1	2,7	3,2	4,9	5,2	6,4	6,3	5,9
Chiny	5,1	6,8	7,5	8,3	9,8	17,0	16,9	17,7	19,1	20,9

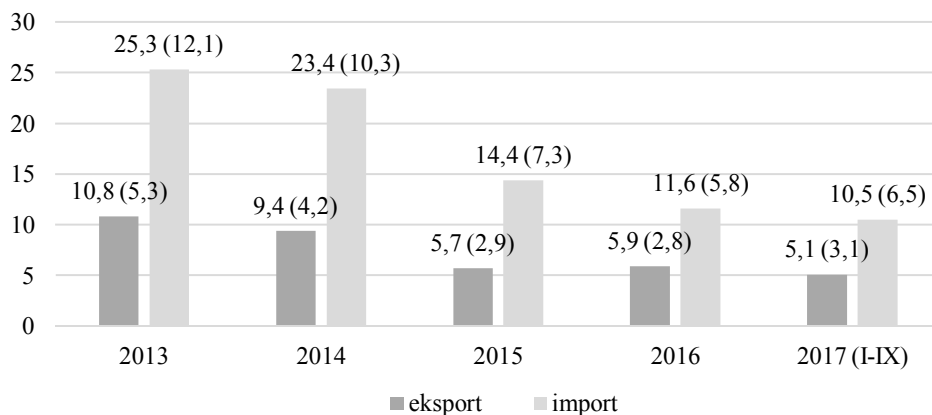
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rosstat 2017, s. 569.

Rosyjskie embargo na wybrane grupy produktów spożywczych w krótkim okresie i w znacznym stopniu wpłynęło na spadek importu tych towarów. W przypadku wszystkich grup towarów spadek importu przekraczał połowę wartości z okresu sprzed nałożenia embarga (Wołowik 2015, s. 29). Wraz z wprowadzeniem embarga na wybrane produkty spożywcze z krajów, które wcześniej nałożyły na Rosję sankcje, pojawiła się kwestia rozwoju produkcji krajowej w celu zastąpienia importu i pokrycia zapotrzebowania na te towary (tzw. *importozamieszczenie*). Miało to znaczenie głównie dla krajów, które były ważnymi dostawcami tych produktów do Rosji, np. Polski. Realizacja polityki zastępowania importu produkcją krajową aktywnie rozpoczęła się w Rosji na przełomie 2014 i 2015 r. i uznana została za jedno z głównych zadań ogólnej polityki przemysłowej. Jej skuteczność będzie można jednak ocenić dopiero za kilka lat.

Sankcje i embargo a polsko-rosyjska wymiana handlowa

Polska i Rosja od wielu lat są dla siebie bardzo ważnymi partnerami handlowymi. Jeszcze przed wprowadzeniem sankcji i embargo, tzn. w 2013 r., Rosja była dla Polski piątym partnerem w eksporcie i drugim w imporcie – z udziałami odpowiednio 5,3% i 12,2% oraz wartościami 10,8 mld USD i 25,3 mld USD, zgodnie z danymi GUS (wykres 2). Już 2014 r. przyniósł spadek obrotów handlowych z Rosją – o prawie 2 mld USD w eksporcie i 1,4 mld USD w imporcie. Spadek obrotów handlowych był bardzo znaczny w 2015 r. i wyniósł łącznie 12,7 mld USD (odpowiednio 40% i 39% w eksporcie i imporcie); utrzymał się on w 2016 r. Z kolei w okresie od stycznia do września 2017 r. obroty handlowe między Polską a Rosją wyniosły odpowiednio 5,1 mld USD w eksporcie i 10,5 mld USD w imporcie Polski.

Wykres 2. Udział Rosji w wymianie handlowej Polski w latach 2013–2017 (w mld USD, w nawiasach udział %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Polska jeszcze przed wprowadzeniem sankcji i embargo była ważnym odbiorcą towarów rosyjskich, zwłaszcza surowców naturalnych, i dostawcą towarów na rynek tego kraju – udział w eksporcie 3,7%, w imporcie 2,6% (tabela 1). Jak wskazują dane Rosstat, w latach 2014–2016 udział Polski w obrotach handlowych Rosji nie zmniejszył się drastycznie (na poziomie 2–3% rocznie).

Warto podkreślić, że obroty handlowe UE z Rosją stanowią ok. 1% handlu tego ugrupowania, ale jeśli weźmie się pod uwagę wybrane kraje, np. Polskę, Węgry, Finlandię czy Litwę, to można zauważyć wyraźne negatywne następstwa rosyjskiego embargo (kontrsankcji) (Klinowa, Sidorowa 2014, s. 68). Jak szacuje na podstawie danych Eurostat Rosińska-Bukowska, Litwa i Polska poniosły

względnie największe straty w tym obszarze (rzędu odpowiednio 927 mln euro i 841 mln euro). Polskie produkty objęte sankcjami stanowiły ok. 80% eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji (por. Rosińska-Bukowska 2015, s. 186).

Tabela 2. Struktura towarowa wymiany handlowej Polski i Rosji w latach 2013–2016 (w mln USD, %)

	Struktura towarowa eksportu Polski do Rosji							
	2013		2014		2015		2016	
	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%
Sekcja I	428,3	4,0	179,6	1,9	15,2	0,3	11,8	0,2
Sekcja II	742,4	6,9	458,2	4,9	66,0	1,2	63,9	1,1
Sekcja IV	491,8	4,6	547,0	5,8	354,3	6,2	333,5	5,8
Sekcja VI	1357,9	12,6	1241,6	13,2	939,4	16,5	1045,7	18,1
Sekcja VII	743,6	6,9	711,6	7,6	484,9	8,5	509,9	8,8
Sekcja XV	897,1	8,3	857,1	9,1	522,4	9,2	472,1	8,2
Sekcja XVI	2862,2	26,5	2628,9	27,9	1596,1	28,0	1479,6	25,6
Sekcja XVII	1220,8	11,3	877,5	9,3	507,4	8,9	721,4	12,5
Pozostałe	2061,2	19,1	1912,6	20,3	1208,1	21,2	1145,3	19,8
	Struktura towarowa importu do Polski z Rosji							
	2013		2014		2015		2016	
	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%
Sekcja V	18652,6	74,8	18213,0	88,0	9873,8	66,9	7424,0	62,9
Sekcja VI	898,9	3,6	858,7	4,1	668,3	4,5	642,5	5,4
Sekcja XV	534,0	2,1	568,4	2,7	727,4	4,9	773,3	6,6
Sekcja XVII	173,1	0,7	283,8	1,4	289,4	2,0	418,5	3,5
Pozostałe	4664,4	18,7	779,5	3,8	3189,7	21,6	2536,9	21,5

Objaśnienia: klasyfikacja wg Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego: sekcja I – zwierzęta żywe, produkty pochodzenia zwierzęcego; sekcja II – produkty pochodzenia roślinnego; sekcja IV – gotowe artykuły spożywcze; sekcja V – produkty mineralne; sekcja VI – produkty przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych; sekcja VII – tworzywa sztuczne, kauczuk i wyroby z nich; sekcja XV – metale nieszlachetne i wyroby z nich; sekcja XVI – maszyny i urządzenia mechaniczne; sekcja XVII – pojazdy i różne urządzenia transportowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie CAAC.

Ważnych informacji dostarcza analiza struktury towarowej wymiany handlowej Polski z Rosją, przeprowadzona z punktu widzenia strony polskiej na podstawie danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej (CAAC) Izby Celnej w Warszawie. Szczegółowej analizie poddano jedynie najważniejsze pod względem udziału sekcje towarowe wydzielone zgodnie ze Scaloną Nomenklaturą Handlu Zagranicznego, osiem w eksporcie i cztery w imporcie. Z analizy tej wynika,

że w latach 2014–2016 nastąpiły zmiany w strukturze towarowej zarówno eksportu, jak i importu. Jak wskazują dane zawarte w tabeli 2, w badanym okresie odnotowano znaczny spadek wartości eksportu do Rosji towarów klasyfikowanych w ramach sekcji I (zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego) i II (produkty pochodzenia roślinnego) – odpowiednio o 93% i 92% między rokiem 2013 a 2016. Można to uznać za skutek nałożonego przez Rosję embarga na produkty spożywcze.

Zmniejszenie eksportu odnotowano również w przypadku sekcji XV (metale nieszlachetne i wyroby z nich), choć udział tej sekcji w strukturze eksportu utrzymywał się na względnie stałym poziomie. Zwraca uwagę również spadek wartości towarów eksportowanych klasyfikowanych w ramach sekcji XVI (maszyny i urządzenia mechaniczne), o ok. 140 mln USD między 2013 a 2016 rokiem. Analogiczne tendencje, choć w różnej skali, wystąpiły w przypadku wszystkich pozostałych sekcji towarowych w zakresie eksportu Polski do Rosji.

Jeśli chodzi o zmiany w strukturze towarowej importu z Rosji do Polski, to największy spadek odnotowano w przypadku towarów sekcji V (produkty mineralne) – o ok. 11,2 mld USD i prawie 12 pkt. proc. Wiąże się on jednak ze spadkiem cen międzynarodowych, zwłaszcza w odniesieniu do ropy naftowej. Spadek wartości importu miał miejsce również w przypadku sekcji VI (produktu przemysłu chemicznego) – o 250 mln USD. Jeśli chodzi o import towarów z Rosji do Polski, można jednak wyróżnić sekcje, w przypadku których zastosowane sankcje i embargo nie przyniosły spadku wartości, a wręcz odwrotnie. Wzrost wartości importu towarów z Rosji do Polski nastąpił w przypadku sekcji XV (metale nieszlachetne i wyroby z nich), o ponad 200 mln USD i 4,5 pkt. proc., oraz sekcji XVII (pojazdy i inne urządzenia transportowe), o prawie 250 mln USD i 2,8 pkt. proc.

Podsumowanie

Sankcje ekonomiczne zastosowane przez USA, UE i inne kraje wysoko rozwinięte były odpowiedzią na aktywność polityczną Rosji na Ukrainie i aneksję Krymu. Przyniosły skutek w postaci embarga Rosji na wybrane produkty importowane z krajów nakładających sankcje. Sankcje, mimo że oddziałują wprost na wymianę handlową Rosji, nie spowodowały znacznego spadku obrotów z jej głównymi partnerami handlowymi. Ponadto trudno jednoznacznie wykazać ich bezpośrednie oddziaływanie na wymianę handlową ze względu na wiele innych problemów rosyjskiej gospodarki, wynikających m.in. ze spadku międzynarodowych cen ropy naftowej w analizowanym okresie czy znaczącej deprecjacji rubla wobec dolara czy euro.

Sankcje i embargo istotnie wpłynęły na obroty handlowe Rosji z Polską zarówno w odniesieniu do eksportu, jak i importu. Wydaje się jednak, że ich skutki

są bardziej dotkliwe dla Polski niż dla Rosji. Jak wskazują dane statystyczne, spowodowały one spadek obrotów w przypadku większości sekcji towarowych, zwłaszcza sekcji odpowiadających nałożonym kontr sankcjom (embargo).

W eksporcie Polski do Rosji spadek wartości obrotów dotyczył w latach 2014–2016 wszystkich grup towarowych, choć wydaje się, że embargo Rosji na produkty spożywcze powinno przekładać się na wzrost eksportu na rynek rosyjski produktów przemysłowych. Jednak na razie tendencja ta nie jest widoczna. Embargo Rosji objęło znaczną część polskiego eksportu, jednak dzięki wsparciu ze strony rządu oraz skutecznej reakcji polskich producentów, przekierowujących produkty na nowe rynki, nie przyniosło znaczących strat (Kośka 2016). Jednoznaczne określenie wpływu sankcji i embargo na polsko-rosyjską wymianę handlową będzie jednak możliwe dopiero po upływie kilku lat.

Bibliografia

- Afoncew S. (2015), *Wychod ot krizisa w usłowiach sankcji: misija niewypolnima?*, „Woprosy ekonomiki”, nr 4.
- Akindinowa N., Jasin N. (2015), *Nowyj etap razwitija ekonomiki w postsowieckoj Rossii*, „Woprosy ekonomiki”, nr 5.
- Bierzanek R., Symonides J. (red.) (2003), *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa.
- CAAC (Centrum Analityczne Administracji Celnej Izby Celnej w Warszawie), *Eksport, import i wewnątrzspółnotowe dostawy towarów – Polska, zakupione dane statystyczne*.
- CBR (Centralny Bank Rossijskiej Federacji), *Wnieszniaja torgowlia Rossijskoj Federacji towarami*, <http://cbr.ru/statistics/?PrId=svs> (data dostępu: 7.02.2018 r.).
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), *Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego 2014–2017*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-handlu-zagranicznego-2017,9,11.html> (data dostępu: 9.02.2018 r.).
- IEP (Instytut Ekonomicznej Politiki im. J.T. Gajdara) (2015), *Rossijskaja ekonomika w 2014 godu. Tendencii i perspektiwy (Wypusk 36)*, Moskwa, <http://iep.ru/ru/publikacii/7454/publication.html> (data dostępu: 20.08.2015 r.).
- Klinowa M., Sidorowa J. (2014), *Ekonomiczeskije sankcji i ich wlijanije na chiazajstwennyje swiazi Rossii s Jewropejskim Sojuzom*, „Woprosy ekonomiki”, nr 12.
- Kośka M. (2016), *W ostatecznym rachunku eksport do Rosji nie ma dla Polski dużego znaczenia*, Obserwator Finansowy, www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/w-ostatecznym-rachunku-eksport-do-rosji-nie-ma-dla-polski-duzego-znaczenia (data dostępu: 11.02.2018 r.).

- Księżopolski K.M. (2013), *Sankcje ekonomiczne jako narzędzie realizacji polityki zagranicznej państw* [w:] Haliżak E., Pietraś M. (red.), *Poziomy analizy stosunków międzynarodowych*, Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych, Warszawa.
- Menkes M. (2011), *Stosowanie sankcji gospodarczych – analiza prawno-międzynarodowa*, Dom Wydawniczy Duet, Toruń.
- Obolenskij W.P. (2016), *Nowye akcenty w torgowej politike Rossii*, „Rossijskij wniesnieiekonomiczeskij wiestnik”, nr 1.
- Orłowa N. (2014), *Finansowyje sankcji protiv Rossii: wlijanije na ekonomiku i ekonomiczeskiju politiku*, „Woprosy ekonomiki”, nr 12.
- PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych) (2015), *Sankcje i Rosja*, Warszawa, www.pism.pl/files/?id_plik=19044 (data dostępu: 25.01.2018 r.).
- Rosińska-Bukowska M. (2015), *Wpływ sankcji ekonomicznych na handel międzynarodowy – analiza zmian w wymianie handlowej Unia Europejska – Rosja*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego, t. 1, nr 41.
- Rosstat, 2017, *Rossijskij statističeskij jeżegodnik*, www.gks.ru/free_doc/doc_2017/year/year17.pdf (data dostępu: 9.02.2018 r.).
- Wiśniewska M. (2005), *Sankcje ekonomiczne Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie”, nr 2.
- Wołowik N. (2015), *Wnieszniaja torgowlia*, „Ekonomiczeskoe razwitije Rossii”, t. 22, nr 11, Nojabr’-dekabr’.

Streszczenie

Opracowanie miało na celu określenie wpływu sankcji nałożonych na Rosję w 2014 r. oraz embarga Rosji na wymianę handlową między Polską a Rosją. Przedmiotem badań zaprezentowanych w artykule była wymiana handlowa między Polską a Rosją w latach 2013–2016, ze szczególnym uwzględnieniem okresu obowiązywania sankcji i embarga. W analizie wykorzystano dane statystyczne GUS, Rosstat oraz Centrum Analitycznego Administracji Celnej Izby Celnej w Warszawie. Badania dotyczyły wartości obrotów i struktury towarowej polsko-rosyjskiej wymiany handlowej.

Analizy wykazały znaczący spadek obrotów handlowych między Polską a Rosją w analizowanym okresie oraz zmiany w strukturze towarowej. Spadek wartości obrotów dotyczył towarów objętych sankcjami i embargiem, ale też surowców naturalnych. W przypadku niektórych sekcji nastąpił wzrost wartości towarów importowanych z Rosji. Jednak ze względu na inne problemy rosyjskiej gospodarki, wynikające m.in. ze spadku ceny ropy naftowej, trudno jednoznacznie określić wpływ samych sankcji i embarga na polsko-rosyjską wymianę handlową.

Słowa kluczowe: sankcje, handel zagraniczny, Polska, Rosja

Summary

Polish-Russian Foreign Trade in the Conditions of Economic Sanctions and Embargo

The goal of the article was to define the influence of 2014 economic sanctions against Russia and the Russian embargo on trade between Poland and Russia. The subject of the research presented in the article was trade between Poland and Russia in 2013–2016, with particular emphasis on the period of validity of sanctions and embargo. In the analysis author used statistical data from Statistics Poland, Rosstat and the Analytical Center of Customs Administration (Warsaw, Poland). The research concerned the value of trade and the commodity structure of Polish – Russian trade.

Research showed significant decrease of value and changes in the commodity structure of trade between Poland and Russia in analysed period. Decrease of value concerns both goods under sanctions and natural resources. In case of some groups of goods there was a rise of import value from Russia. But, because of another problems in Russian economy (e.g. decrease of oil international prices), it is hard to clearly define the influence of sanctions and embargo on Polish – Russian trade.

Keywords: sanctions, foreign trade, Poland, Russia

JEL: F13, F14, F51